

N:o 20.

Ank. till Riksd. Kansli den 26 Febr. 1872, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3, med anledning af Herr Per Nilssons motion N:o 116 om rättighet för lands-tingen att upprätta förslag för tillsättande af folkskoleinspektörer inom de särskilda länen.

Herr *Per Nilsson*, från Christianstads län, har uti en inom Andra Kammar- en väckt motion (N:o 116), som blifvit till Utskottet remitterad, an- fört att frukterna af folkskoleinspektörernes verksamhet icke förbättrats, derigenom att deras antal för- ökats, att det syntes honom betänkligt, ej mindre att i vissa stift tillsättas ända till sju inspektörer, emedan derigenom all enhet i anordningar och föreskrifter brytes, än att inspektörer väljas, som äro bosatte utom det län, der de skola utöfva inspektion, ja till och med långt aflägsse från det inspektionsdistrikt, som blir dem anvisadt, eller någon gång tagits bland personer, som för sjuklighet njuta tjenst- ledighet från sin egentliga embetsbefattning; att till följd deraf att biskoparne eller domkapitlen ingifva förslag till inspektörsbefattningarnes tillsättning inträffat, att alla inspektörerna med undantag af två eller tre varit och äro ecklesiastike tjen- stemän, och att tillsynen i skolorna således kan sägas vara af ecklesiastik natur och gå ut på att befrämja ecklesiastiska ändamål; att der pastors makt såsom själv- skrifven ordförande i skolrådet missbrukas, det vore af vigt att kunna söka rättelse hos en inspektör, som icke voro ordförandens embetsbroder, emedan man eljest egde skäl befara, att religionsundervisningen, eller rättare sagdt katekesutanläsningen, bedrefves på ett sätt som vore menligt för undervisningen i medborgerliga ämnen; hvarföre motionären, som misströstar att någon förändring till det bättre i dessa

Bih. till Riksd. Prot. 1872. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 12 Häft.

förhållanden kan inträffa, så länge det med inspektörers utväljande och förordnande tillgår såsom hittills, hemställer, att det åt landstingen i hvarje län uppdrages att föreslå tre för insigter, redbarhet och intresse för folkskolan välkände män, boende inom länet, och att chefen för *Ecklesiastik-departementet* för högst fem år förordnar en, eller om behöfvat i de större länen sådant påkallar, tvänne af desse att utöfva inspektion i alla inom länet varande folkskolor samt derom årligen afgifva berättelse till landstinget och vid inspektionsperiodens slut till *ecklesiastikministern*.

Vid granskning af dessa, såsom stöd för hans framställning, af motionären anförda skäl har Utskottet trott sig finna, att de af dessa skäl, som äro hemtade från olägenheten af skolinspektörs sjuklighet eller hemvist utom inspektionsdistriktet, äro beroende endast af tillfälligheter och således ega en blott öfvergående betydelse, att inspektörernas stora antal inom vissa stift antagligen är betingadt antingen af stiftens stora omfång i glesare bebodda trakter eller af skolornas talrikhet i de tätare befolkade, hvilka omständigheter gjort det omöjligt att utöfva en verksam inspektion medelst endast en eller två personer; att orsaken dertill att de flesta inspektörerna varit och äro ecklesiastike tjänstemän antagligen är att söka deri, att en större kännedom om folkundervisningen och folkskolans verksamhet och behof ansetts finnas hos denna klass af medborgare, än hos andra, som egnat sig åt för folkskolan mer främmande sysselsättningar; att om, såsom motionären påstår, inspektionen någonstades «gått ut på att befrämja ecklesiastika ändamål», detta påstående, hvars befogenhet är obestyrkt och om hvars betydelse det valda uttrycket icke lemnar Utskottet någon upplysning, väl får antagas afse blott något tillfälligt missbruk, som har sin grund hvarken i institutionens idé eller i den för inspektionen gällande instruktionen.

Då Rikets Ständer i sin underdåniga skrifvelse den 26 Oktober 1860, med underrättelse om Riksdagens bifall till Kongl. Maj:ts proposition om inrättande af en ordnad inspektion öfver folkskolorna, «för att erhålla noggrann kännedom rörande den ståndpunkt, hvarpå folkundervisningen inom riket sig befunne, till ledning för bedömandet af de åtgärder, som för dess förbättrande borde vidtagas», icke omtalat några förbehåll rörande inspektörers tillsättning, så synes det som skulle Rikets Ständer hafva betraktat inspektionen öfver folkskolorna såsom en staten tillhörande rättighet, som borde utöfvas på samhällets vägnar af dess regering genom af densamma förordnade ombud. Utskottet delar denna åsigt och anser staten på samhällets nuvarande utvecklingsskede icke böra afhända sig rättigheten att utöfva kontroll öfver en i hela folkets väl så djupt ingripande verksamhet, som den, hvilken folkskolorna utöfva, isynnerhet om man fäster tillhörigt afseende derpå, att regeringen genom sin ställning väl bör anses kunna mera oberoende af alla konsiderationer och efter hemtad upplysning från alla henué tillgängliga källor med större personkännedom utnämna inspektörer än någon för annat ändamål utsedd korporation, huru duglig denna än må vara för det ändamål för hvilket den blifvit utsedd.

När dertill kommer, att regeringen, såsom Utskottet har sig bekant, vid till-
sättandet af folkskoleinspektörer i de län der landstinget anslagit medel till sär-
skilde inspektörers aflöning, icke vägrat att fästa billigt afseende på landstingens
framställda önsknings rörande utnämning af desse inspektörer, så synes icke nog
starka skäl förefinnas, som göra det nödigt för Riksdagen att åt landstingen begära
någon lagstadgad del i utöfningen af en rättighet, som principenligt bör på sta-
tens vägnar utöfvas af regeringen, hvarföre Utskottet vördsamt föreslår,
att Herr Per Nilssons motion icke må till någon åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 Februari 1872.

På Utskottets vägnar:

A. Adlersparre.

Reservationer:

af Herrar *A. Adlersparre*, *S. Magnusson* och *A. Persson*: »Då vi icke uti ofvan-
stående utlåtande kunnat få vår åsigt upptagen, nödgas vi begagna vår reserva-
tionsrätt. Hvad vi inom Utskottet sökte göra gällande var icke att få motionen
i dess helhet tillstyrkt, icke ens någon af dess delar obetingadt godkänd. Vi yrka-
de blott en tillstyrkan af motionens, enligt vår uppfattning, riktiga hufvudsyfte att
för folkskoleväsendet väcka en allmänhet, mera utbredd pligtkänsla och verksam-
het, än hvad för närvarande är förhållandet. Vi anse detta hufvudsyfte uttryckt i
den del af motionen, som afser att från landstingen måtte infordras underdånigt
förslag för tillsättning af folkskoleinspektörer, samt att dessa sednare skulle åläg-
gas att till landstingen inlemna årsberättelse.

Enligt vårt förmenande skulle härigenom erhållas en mäktig häfstång att lyfta
och utveckla folkskoleväsendet. Vi förneka icke att undervisningen år efter år gått
framåt, och att folkskolan står på en relativt god ståndpunkt. Detta bör dock
icke berättiga till något slags stillstående vid för handen varande anordningar.
Folkets upplysning och daning till nyttiga medlemmar af samhället är ett mål, för
hvars ernående alltid skall finnas mycket att göra, och här, såsom vid alla stora
arbeten, ökas krafterna medelst nya redskap och mångas samverkan. Derigenom
att landstingen erhöile ifrågavarande uppdrag, blefve dessa inflytelserika korpora-
tioner nödsakade att åt folkskoleväsendet egna större uppmärksamhet än hvad i
allmänhet nu är fallet. Den ökade uppmärksamheten kunde ej undgå att framkalla
ett varmare intresse, och intresset skulle snart medföra bättre vård och rikligare
bidrag. Den föreslagna åtgärden vore för öfrigt i öfverensstämmelse med § 2 i

Kongl. Maj:ts nådiga förordning om landsting, enligt hvilken § det tillkommer landstingen att »rådslå och besluta» äfven om undervisningen i länet.

Inspektörernas årsberättelse blefve för landstingen af värde. Genom dessa meddelanden finge landstingen den säkraste kännedom om skolornas verkliga brister och behof, om de svårigheter som lägga hinder för skolgången, huru många barn som försumma densamma samt anledningen dertill m. m. Endast den sakkunnige och praktiske skolinspektören kan härom lemna tillförlitliga upplysningar, förutan hvilka landstingen icke kunna, såsom sig bör, fullgöra hvad nyssnämnda Kongl. förordning dem ålägger.

Man kan anmärka, att landstingen icke ega den personalkännedom, som fordras för att uppsätta förslag till folkskoleinspektörer; att intet hindrar landstingen att förordna egna inspektörer; samt att distriktindelningen länsvis skulle medföra stora svårigheter.

Vi kunna icke fästa mycken vikt vid dessa anmärkningar.

Hvad beträffar landstingens brist på personalkännedom, så är denna mistro på det mest lysande sätt vederlagd af de landsting, som under sednare åren valt sina egna inspektörer.

Visserligen står det landstingen öppet att förordna egna inspektörer jemte statens; men oafsedt att denna dubbla uppsättning af tjenstemän är i ekonomiskt hänseende en förlust, medför den, såsom erfarenheten visat, icke alltid önskelig enhet och samverkan.

Olägenheten af inspektionsdistriktens indelning länsvis blefve blott, att, i mån af olikheten emellan stifts- och länsindelningen, några inspektörer finge beröring med tvänne stift i stället för ett. Detta ökade besvär är knappast nämnvärdt jemfördt med fördelen af ett allmännare intresse för folkskoleväsendet.

På grund af hvad vi nu anfört, hemställa vi vördsamt:

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, att för tillsättning af folkskoleinspektörer Kongl. Maj:t täcktes från landstingen infordra förslag, samt att folkskoleinspektörerna ålades att till landstingen inlemna årsberättelse.«

af Herr A. E. Nordenskiöld: »Oaktadt åtskillig apraktiska svårigheter helt säkert skulle möta vid ett fullständigt genomförande af motionärens förslag och en eller annan af detaljanordningarne i detsamma äfven synes mig mindre ändamålsenlig, anser jag dock, att den grundtanke, som genomgår detsamma, nemligen att till landstingen öfverlemna det inflytande biskoparne för det närvarande eger vid tillsättning af folkskoleinspektörer, är högeligen beaktansvärd och tidsenlig. Med förkastande af Utskottets förslag får jag derföre instämma i föregående reservanternas hemställan.«